

ספר

חכמת אדם

כולל כל דיני

שולחן ערוך יורה דעה

מראשיתו ועד סופו, אחד מהם לא נעדר

גם יבואו בו כל הדינים והלכות **איסור והיתר** מספרי האחרונים
אחת הנה ואחת הנה, והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון
חכו ממתקים וכלו מחמדים

ובסופו

ספר

בינת אדם

שם ירחף ברוח שכלו על פני ים התלמוד וישוט בנבכי נחלי הפוסקים
המפורסמים לארכם ולרחבם לחשוף ממעמקיהם דינים חדשים הנוצצים
מבין שבכי משכיותם והכל בראיות ברורות והצעות חזקות כמשמרות
נטועים לא ימוטו

חיברם הרב הגאון מוה' **אברהם דאנציג** ז"ל מו"צ ווילנא

בן מוהר"ר **יחיאל מיכל**

מחבר ספר **חיי אדם ונשמת אדם**

נסדר ונדפס מחדש בהגהה מדויקת ומדוקדקת על פי דפוסים ראשונים

בעיה"ק **ירושלים** תוכב"א

שנת **תשנ"ו** לפ"ק

דברים אחדים מאת המוציאים לאור בשנת תשנ"ו לפ"ק

יצר האדם ונותן התורה קורא הדורות מראש, החפץ בהצדקנו ורוצה לזכותנו, הרבה לנו תורה ומצוות, והעמיד לנו בית רבי וחכמי דורות, דור דור ודורשיו סופריו וחכמיו, וביניהם רבינו המחבר זי"ע וספרו הנוכחי, שמיום צאתו לאור, שמש מגדל אור ונתיב לדורשי דבר ה' זו הלכה ברורה, בחלק יורה דעה ומעט מאבן העזר. ויצא לאור פעמים רבות, ורכבות אלפי ישראל ניאוטו לאורו במשך כל השנים. אך עם רוב השמוש והלימוד בספר לא זכינו עד היום, ונדפס בטעויות סופר אין מספר ובטעויות וחסרונות רבים מאוד במראי המקומות, ובהשמטות רבות כולל השמטות ארוכות של הצנזור. שכל אלה הקשו והכבידו על הלומדים. וכבר נזכר בהקדמת רבינו המחבר שהסיבה לטעויות הרבות היתה מפני ריחוק מקום מגוריו מבית הדפוס.

והנה עת לכל חפץ תחת השמים ומקום הניחו לנו מן השמים, וזכות רבינו המחבר עמדה לנו וזכות הרבים סייעה בידינו, להאיר כאור חדש את פני החכמת אדם, ופנים חדשות באו לכאן. ומתוך עמל רב ומאמץ ממושך, הוגה הספר בעיון ודקדוק יסודיים. ונוספו בו מראי מקומות בהלכות ופסוקים ומאמרי חז"ל, על פי הדפוס הראשון ועוד כמה דפוסים ועל פי המקורות בשולחן ערוך ובפוסקים. עד שבס"ד עולה בידינו להגיש את הספר בהדפסה ובאותיות מאירות עינים ומשמחי לב, ברוב פאר והדר על שולחן מלכי רבנן ותלמידיהון.

ועתה ברוך ה' שאנו זוכים לברך על המוגמר: שהחיינו על הפנים החדשות, ועל האור החדש יצר המאורות.

ואלה יעמדו על התודה והכרחה

הרבנים הגאונים המפורסמים שמסרו לנו את ספריהם מעוטרים בהגהותיהם.	
רבי חיים קניבסקי שליט"א	רבי יעקב אשר פלדמן שליט"א
רבי אפרים דוב לנדוי שליט"א	רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א
רבי יעקב בלוי שליט"א	רבי אברהם יצחק אולמן שליט"א
רבי מאיר ברנסדורפר שליט"א	רבי אברהם יוראוימש שליט"א
רבי שמחה בונם ולדנברג שליט"א	רבי יעקב סופר בהרב מערלוי שליט"א

הרב ר' שמואל שישא שליט"א

וכן היה למראה עינינו ספר חכמת אדם של כולל תרביצ"א שבפעיה"ק תובב"א.

ועוד כמה ספרים של כמה רבנים גאונים שיחיו.

ולחבריל בין חיים לחיים, הגהות רבות מבעל הנחלת משה זצ"ל באמצעות אחיו הרב ר' נחום שליט"א ובנו הרב ר' יחיאל שליט"א.

והגהות רבות על הלכות שמחות מהרב ר' יצחק אדלר זצ"ל מרכסים.

זכות הרבים בידם וצדקתם עומדת לעד.

מחיצות ומכל מקום כיון דיש אומרים דחצר רחב אפילו בבהמה מקרי רחב ואם כן
הוי ספיקא דדינא ומותר למכורו לנכרי. ויער אף על פי שיש בו אילנות המעכבים
ריצת הבהמה מכל מקום מיקרי מקום רחב שכמו שמעכב להגדרסים כן מעכב
להרוס כן נראה לי פשוט (ספיק' ט'):

כג נכנס הודוס ונמצא ציפורן של הודוס תלושה בגבו של אחד מהבהמות או
עופות בין ציפורן לחה או יבשה אסור דאמרין דרס וחזור ודרס ואחר כך
נשטט הציפורן וכל שכן מקום ציפורן אפילו שניהם שותקים או שניהם מקרקרין
חוששין לכל הבהמות והעופות שהיו שם דשמא דרס לכולם. ודוקא בביר שלהם,
אבל במקום רחב אינו אסור אלא אותו שהציפורן בגבו שהוא איתרע חזקתו אבל
לשאר אין חוששין כיון שהוא מקום רחב אמרין לא השיגם (פיר' חדש ס"ק ל"ז):

כד ודוקא שראינו שנכנס הודוס ולכן בנמצא ציפורן אסור אבל אם לא ראינו
שנכנס הודוס ובא לפנינו שור וציפורן יושבת לו על גבו כשר דהוי ספק
ספיקא שמא לא נכנס ואם תמצא לומר נכנס שמא בכוחל נחחך (שי' ס"ק ל') ואם
נמצא שנים ושלושה שעומדים בשורה אחת אפילו לא ראינו שנכנס אסור שניכר

הדבר שנדרס (פיר' חדש ס"ט):

כה ספק אם נכנס שם דורס או לא אם כן הוי ספק ספיקא שמא לא נכנס ואם
תמצא לומר נכנס שמא לא דרס. וכן ספק זאב או כלב או שמה בקנים ניגף אם
יש לפניו דבר היתר לחלות בו ככלב או קנים מותר אף על פי שהוא ספק השקול
תלין לקולא. דרוב בהמות בחזקת שאינם נדרסים. אבל אם בא לפנינו מבעבע בדם
ולא ידענו במה תלין במצי' בין להקל ובין להחמיר ועיין בבית אדם סימן כ"ז:

כו נכנס הודוס והרג אחד מהם אפילו הוא שותק והם מקרקרים אין חוששין
לאחרים דאמרין כבר נח רוגזיה. ודוקא כשהרג אחד מהם אבל אם לא הרג
אלא שפצע או דרס אחד מהם חוששין לכולם דכל שכן דחמתו בערה בו כשהציל
עצמו ולא הרגו וכן אם הרג אחד וקצתם נמצאו נדרסים אף על פי דיש לומר דדרס
אלו קודם שהרג האחד וכשהרג כבר נח רוגזיה אפילו הכי אוליין לחומר ואמרין
אדרבה הרי ראינו שלא נח רוגזיה וכולן אסורין אפילו בשניהם שותקים:

כז אם נמצא שהרג שנים או יותר מחלוקת בין האחרונים יש אסורין השאר שהרי
אנו רואין דלא נח רוגזיה ויש אומרים דהשאר מותרין דאמרין קמא קמא דמטא
ליהי' הרג עד דנח רוגזיה ויש למכור לנכרי (עיין פיר' חדש ס"ק כ"ח):

כח ודוקא שנמצא שחך ראש אחד אף על פי שלא ראה עד למחר אבל אם נמצא
אחד שמת כולן אסורין דיש לומר דשמא דרס אותו ומחמת הדריסה מת וכיון
שלא הרג רק שדרס לא נח רוגזיה ושמא דרס גם הנשארים (ועיין בחושב' צמח צדק סימן

ק' ובשי' ס"ק כ"ח ובשי' ז')

כט כמה דברים אמורים דאם חתך ראשו של אחד דאין חוששין דוקא כשנכנס
הודוס לתוכו ועמד עמהם דכיון שהיה יכול לדרוס כרצונו אמרין דנח רוגזיה
אבל אם עלה לכלוב מלא עופות והכניס ידו מבפנים ידו מבפנים ידו אמרין נח רוגזיה
דמתוך שהם בורחים אף הוא כועס עליהם וחוששין לכולם (ספיק' י').

ל מדינא יש תקנה אפילו אם ודאי נדרסה שיבדוק נגד כל החלל מכף הידך מקום
צומת הגידין ועד הקדיקא אם לא נמצא בה ורשם הדריסה מותר אך אגו כדורות
הללו אין בקיאין בבדיקה בכל מקום שצריך בדיקה ולכן אסור הכל. וכל מקום
שהפוסקים מחולקים מותר למכור לנכרי:

לא אם דרסה בפנינו מצומת הגידין ולמטה כשר שהרי אפילו נשרף כולו כשר (פיר'
חדש כסם רשכ"א ס"ק ל"ח) ונראה לי דהוא הדין בגף העוף אם אינו סמוך לגוף ימ':
שאר דינים מענין שהיות ספק טריפה נתבאר לעיל כלל י"ד:

כלל כו

דין נפולה ובהמה שנפשט עורה ואכלה סם המות.

ובו י"ד סימנים: (סימנים נ"ח נ"ט ס')

א בהמה או עוף שנפלו ממקום גבוה עשרה טפחים לארץ, או לבור עשרה טפחים,
זהו נפולה שהיא הלכה למשה מסיני שהיא טריפה ואין חילוק בכל דיני נפולה
בין בבהמה ועוף וכיון שאינה יכולה לעמוד מעצמה חיישין שמא נתפרקו כל איבריה
וחליותיה ואין טריפות ניכר בה מיד עד שחשהה מעת לעת ואו כל אבר שיש בו
ויסוק תפסד צורתו ויתגלה בהרתו ולכן אם שחטה בתוך מעת לעת אפילו בדקה
ומצאו אותה שלמה מכל איבריה טריפה אבל אם שהתה מעת לעת או שעמדה מעצמה
אפילו תוך מעת לעת או נתרסקה איבריה יהיה ניכר (עיין ס"ז ס"ק ז') אך חיישין
שמה נפסד צורתה או שמא נקרע או נפסק אחד מאברים פנימיים אפילו אבר שאם ניטל
כשר כגון טחול וכליות ולכן צריכה בדיקה כל החלל מקדוק הראש עד הידך ואגן אין
בקיאין בבדיקה ולכן אין להתיר אפילו שהתה מעת לעת ועמדה מעצמה אלא דוקא
כשהלכה דכיון שהלכה אפילו בתוך מעת לעת אין בו שום חשש (ספיק' ז') ואפילו לא
עמדה מעצמה אלא אפילו העמידוהו אחרים והלכה כשרה בלא שום בדיקה (שי' ס"ק ז'):

ב לא נקרא הלכה אלא אם כן הלכה ד' אמות הילוך יפה כדרכה כמו שהלכה קודם
שנפלה או כשאר בהמה אם לא ידע דרך הליכתה מקודם (אישור הדין הארץ). אבל
הלכה והיא צולעת לא הוי הילוך דאף על גב דאם לא נודע שנפלה והיא צולעת לא
חיישין כלל דאמרין שגורנא נקטא כדלעיל כלל ט"ו סימן כ', מכל מקום כיון
שנודע שנפלה לא תלין בשגורנא נקטא ואם הלכה ד' אמות הילוך יפה ואחר כך
אינה יכולה לילך דינה כשאר מסוכנת (ס"ט):

ג הלכה הילוך יפה ונמצא שינוי באיבריה כל שאין השינוי מטרף בשאר בהמה אין
חוששין לה ומכל מקום המחמיר בזה לעצמו תבוא עליו ברכה (ספיק' ה' ובשי' ז'):

ד הא דבעינן שיפול השור בבור עמוק עשרה טפחים דוקא שהיה מונח על הארץ
אבל אם היה עומד על רגליו אפילו לא נפל רק לבור עמוק ששה טפחים הרי זה
נפולה שמכרס השור עד לארץ לא פחות מארבעה טפחים (ספיק' א' ובשי' ז'):

ה הא דבעינן גבוה עשרה טפחים דוקא בנפלה מעצמה או הפילוהו אחרים וידעה
שרוצים להפילה דאו מחזיקה אח עצמה עד שמגיע לארץ ואף על גב שאינה
עומדת בארץ אלא שמפיל אותה באויר ולא שיין לומר שנועץ צפניו ומחויץ עצמו
עד שמגיע לארץ אפילו הכי כיון שאינו מפיל אותה בבת אחת היא מתאמצת עצמה
בכל כחה ולכן צריך שיהיה גבוה עשרה טפחים אבל אם הפילוהו אחרים שלא מרעתה
או אפילו ידעה בכך אלא שהפילוהו בבת אחת פתאים או שקשרו רגליה והפילוהו
אפילו בפחות מעשרה טפחים חוששין (ס"ט):

ו שור שהרכיזוהו לשחיטה אף על פי שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת
שמיפלים אותו אין חוששין לו דכיון שמרגיש שרוצים להפילו נועץ צפניו